

СХОДОЗНАВЧИЙ ВИМІР ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ: семінар дослідників східних філософій

---

26 лютого 2013 року. Цього лютого дня в залі Вченої ради Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди не було ані вільних місць, ані повітря, аби вільно дихати у приміщенні зі щільно заклеєними на зиму вікнами. Але присутні цього геть не помічали, бо їхню увагу було зосереджено на тому, що відбувалося. Уперше щомісячний семінар дослідників східних філософій зібрав таку численну аудиторію. Тема круглого столу, яка зацікавила багатьох, звучала так: «Традиціоналізм. Традиції Сходу. Академічна наука» (засідання LXIV). Співорганізатором заходу виступив Український традиціоналістичний клуб.

Упродовж двох годин насиченої роботи семінару пролунало шість доповідей-повідомлень. *Святослав Вишинський*, молодший науковий співробітник Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАНУ, представив доповідь «Окцидентальний шлях західної метафізики», у якій розглянув радше деконструктивну й нігілістичну тенденцію, властиву західній метафізиці («людська комедія»), та специфіку традиційного східного світосприйняття, у цілому спрямованого на досягнення повноти буття («Божественна комедія»). Проблему демаркації Сходу і Заходу порушила у своєму виступі «“Схід і Захід” в консервативно-революційній перспективі: метафізичний та геополітичний виміри» *Олена Семеняка*, активістка Українського традиціоналістичного клубу, аспірантка кафедри філософії та

релігієзнавства Національного університету «Києво-Могилянська академія». Спробу осмислити східні та європейські виміри традиціоналізму здійснив у своєму повідомленні на тему «Інтегральний традиціоналізм між східними впливами і автентичним сакральним Європи» *Едуард Юрченко*, активіст Українського традиціоналістичного клубу, викладач філософії Національного транспортного університету. *Андрій Волошин*, голова Українського традиціоналістичного клубу, письменник, магістр політології, у виступі «Китайський вплив на творчість Езри Паунда» проілюстрував потужність східного впливу на західну культурну традицію. *Юрій Завгородній*, науковий співробітник Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАНУ, у своїй доповіді «Інтерес до традиціоналізму в пострадянській Україні. Традиціоналізм і академічна наука: чи можливий діалог?» стисло окреслив зацікавлення традиціоналізмом усередині 1990-х років на прикладі Києва (НаУКМА), звернувшись до власних спогадів, і на прикладі Донецька 2011 року, звернувшись до матеріалів круглого столу, присвяченого 125-річчю від дня народження Р. Генона), а також відзначив непросту і водночас перспективну співпрацю між представниками традиціоналістичних і академічних кіл. У роботі круглого столу взяв участь також буддійський монах ордену Ніппондзан Мьоходзі Сергій Філоненко (Донецьк), який запропонував для обговорення тему «Скіфи. До джерел початкової духовності в пошуках нової ідентифікації та перспективи розвитку людської цивілізації).

Звернення до проблематики традиціоналізму на семінарі дослідників східних філософій — одна з перших публічних спроб у вітчизняному академічному дискурсі актуалізувати дану тему. Жваве обговорення показало, що проблема Сходу — це водночас і проблема самоосмислення Заходу, як власне й України. Хто ми? Схід чи Захід, чи, можливо, інша сторона світу — Північ («Сівер» — так назвав свій журнал білоруський осередок традиціоналістів, представники якого приїхали з Білорусі задля участі в семінарі й чудово зрозумілою всім присутнім білоруською мовою розповіли про свою діяльність).

Минулого року семінар відсвяткував круглу дату — шістдесят засідань від моменту заснування: згідно з китайською традицією ця цифра є символічною, адже, як і в людському житті, шістдесят циклів — це вже ціле життя, в якому дванадцять зодіакальних років повторилися п'ять разів — стільки, скільки є у природі стихій.

Усе починалося навесні 2006 р...

* * *

Упродовж тривалого часу в нашій країні сходознавство та філософські науки залишалися сферами, що не перетиналися: сходознавством опікувалися переважно історики та філологи, інші наукові інституції не мали

фахівців з філософії Сходу. Однак останніми роками ситуація докорінно змінилася. Насамперед завдяки появі в Інституті філософії сектору східної філософії.

Ідея створення окремого науково-дослідного підрозділу, який би займався дослідженням східних філософій, неодноразово лунала з вуст провідних вчених Інституту, зокрема В. Ляха та В. Горського. З появою в Інституті певної кількості науковців, зацікавлених даною проблематикою, реалізація цієї ідеї стала можливою. За ініціативою директора Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України М. Поповича та за підтримки завідувача відділу історії зарубіжної філософії В. Ляха, 15 травня 2006 року було створено сектор східної філософії при цьому відділі; очолив сектор О. Ярош.

Дещо раніше, у квітні 2006 року, розпочав роботу щомісячний науковий семінар дослідників східних філософій, перший в Україні захід такого роду. Семінар діє на постійних засадах без перерв вже понад шість років. Ідея семінару належить Ю. Завгородньому та С. Капранову, її активно підтримали колеги по сектору (О. Ярош та А. Стрелкова), а також В. Лях, що було важливим кроком на шляху становлення нового для України наукового напрямку — історії філософії Сходу. Перше, організаційне засідання семінару відбулося 25 квітня 2006 року, а 26 червня 2012-го відбулося вже шістдесятє засідання семінару.

Завданням семінару є дослідження найширшого кола проблем різних філософських традицій Сходу — від стародавнього Єгипту до сучасної Японії, розроблення методологічних підходів до вивчення східної думки, вивчення історії сходознавчих студій в Україні та за кордоном, робота з першоджерелами мовою оригіналу, обговорення результатів роботи міжнародних конференцій та конгресів тощо¹.

Семінар має таку структуру: основна частина (доповідь з обговоренням), новини, неформальне спілкування. Засідання може також проходити у форматі спільного обговорення визначеної заздалегідь теми. Після завершення основної частини відводиться час на повідомлення та новини: оголошення про конференції, семінари та інші наукові заходи зі сходознавчої тематики, які відбуватимуться ближчим часом в Україні та за кордоном, повідомлення про вихід нових видань зі сходознавчої тематики тощо. Після цього всі бажаючі мають можливість продовжити обмін думками в неформальній атмосфері.

Підсумовуючи результати діяльності семінару, можна відзначити, що найбільше уваги на ньому було приділено буддологічній проблематиці

¹ Оголошення про найближчий семінар можна знайти в Інтернеті на сторінці ЖЖ: http://community.livejournal.com/ukr_asia_philos або в розділі новин на офіційному сайті Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, а також на сторінці у Facebook: <http://www.facebook.com/OrientalPhilosophiesSeminarKyivUkraine>.

(проблема свідомості в дзен-буддизмі, поняття афектів (*kleśa*), доктрина зумовленого виникнення (*paṭicca-samuppāda*), склад Палійського канону, вчення про порожнечу, філософія японського наставника дзен Дзюгена, вивчення спадщини вчених-дослідників буддизму О. Розенберга, В. Лесевича, К. Регамея, методологія буддологічних досліджень тощо). Друге місце за кількістю проведених засідань посідає індійська філософія (на засіданнях, присвячених цій традиції, заторкувалися такі теми, як проблема витоків індійської філософії, історія дослідження й філософськи значуща проблематика Рігведи та Упанішад, філософія бгакті, духовна традиція вірашайва). Представлена також китайська філософія (проблема визначення китайської філософії та методологія Китаєзнавства, проблеми вивчення даоського канону, інтелектуальна діяльність давньокитайських філософів-чжуцзи), яка також значною мірою перетинається з буддологічною тематикою семінару. Деякі теми стосувалися арабської філософії (суфізм як предмет наукового дослідження, мережеві структури в сучасному ісламі, співвідношення ірфан (гнозису) і суфізму у шиїтів-імамів, філософія ібн Хальдуна) та єврейської філософії (рецепція Канта в єврейській літературі, хасидська містика, поняття досвіду в літературі Гаскалі та в хасидських текстах). Окремо чи в рамках вивчення цих традицій значну увагу було приділено питанням методології досліджень східної філософії. Тож приємно відзначити, що тематичний спектр заходу є доволі широким: попри переважання буддологічної тематики (понад третина доповідей), на семінарі представлені дослідження багатьох найзначущіших філософсько-релігійних традицій Сходу.

Загалом за час роботи семінару виголошено 49 доповідей 24-ма доповідачами з 4-х міст України, а також зі США. У роботі семінару брали участь представники Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАНУ, Інституту сходознавства імені А.Ю. Кримського НАНУ, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Національного університету «Острозька академія». За тематикою засідань буддизму було присвячено 26 засідань, індійській філософії — 9, китайській філософії — 5, арабській філософії — 4, єврейській філософії — 3, загальнотеоретичним питанням — 4, обговоренню конференцій та інших наукових заходів — 5.

Науковий семінар дослідників східних філософій є першим постійно діючим заходом, який займається проблемами східної філософії на науковому рівні в сучасній Україні, і наведений перелік є свідченням тривалості й неперервності його діяльності.

Слід згадати ще один важливий науковий захід, пов'язаний з діяльністю семінару. 20 квітня 2007 року сектором східних філософій Інституту

філософії спільно з Інститутом сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАНУ та за сприяння Посольства Російської Федерації в Україні, Асоціації «Новий Акрополь», Товариства Бурятської культури м. Києва та Фонду «Далекий Схід» було проведено науковий семінар на тему: «Федір Щербатської (1866—1942) у контексті сходознавства ХХ століття». На семінарі було заслухано й обговорено такі доповіді: *Ярослав Васильков* (Санкт-Петербург), «Петербургско-Ленинградская буддологическая школа: ее история и специфика»; *Олексій Ведров* (Київ), «Головні ідеї статті “Три напрями у філософії буддизму” Ф.І. Щербатського і проблеми перекладу»; *Юрій Завгородній* (Київ), «Ф.І. Щербатської і сходознавство в Україні: нові — старі факти» та «Представлення вайшешика даршани в роботі Ф.І. Щербатського “Теорія пізнання і логіка за вченням пізніших буддистів”»; *Олена Огнева* (Луцьк), «Джузеппе Туччі — італійський адресат Федора Щербатського»; *Сергій Капранов* (Київ), «Сакральна географія школи Ніцірена»; *Виктор Киктенко* (Тайбэй), «Джозеф Нидем о впливнні буддизма на формирование науки в традиционном Китае»; *Антон Муслин* (Київ), «Мандала как модель Вселенной»; *Іванна Отрощенко* (Київ), «Ф.І. Щербатської про політичні плани Далай-лами XIII»; *Анастасія Стрелкова* (Київ), «Проблема реальності дгарм у буддизмі».

У сучасному світі та, зокрема, в Україні інтерес до Сходу є стабільно високим, однак далеко не завжди він підкріплений реальними науковими фактами. Тому важливою особливістю семінару з точки зору методології досліджень східної філософії є те, що в ньому беруть участь фахівці, які активно працюють з текстами відповідних традицій мовами оригіналу (санскрит, палі, китайська, японська, арабська, іврит тощо): дістаючи матеріали «з перших рук», вони мають змогу також критично оцінити результати світової науки у своїй галузі, що є необхідною складовою будь-якого наукового дослідження.

Прагнучи до високого наукового рівня, семінар водночас об'єднує широке коло зацікавлених, як досвідчених науковців, так й аспірантів та студентів, а також всіх тих, хто цікавиться та займається дослідженням проблем філософії Сходу за межами наукових установ. В Україні, де наукове вивчення цієї проблематики лише розпочинається, це надто важливо, адже дозволяє об'єднати зусилля тих, хто вивчає філософію Сходу та дати поштовх для появи нових фахівців.

Функціонування семінару вже протягом понад шести років свідчить про активний розвиток та перспективність дослідження філософсько-релігійних традицій Сходу в Україні. Подолавши символічну межу у шістьдесят засідань, семінар виходить на новий виток.

У планах семінару подальше розширення кола досліджуваної проблематики, приділення більшої уваги роботі з першоджерелами (здійснення та обговорення перекладів філософських текстів), проведення круглих

столів, присвячених окремим проблемам східних філософій, запрошення відомих вчених та носіїв сходознавчої традиції, розвиток міжнародного співробітництва, а також започаткування наукового друкованого видання, присвяченого вивченню філософії Сходу. Багатогранність тематики семінару відкриває нові можливості продовження та інтенсифікації наукового полілогу задля вивчення сходознавчого філософського надбання у вітчизняній академічній спільноті та її інкорпорації у загальносвітовий філософський дискурс.